

Rijk en spreekt hij zijn groote bezorgdheid uit, dat het Duitse leger van vroeger, dat zoo Christelijk was, over zal gaan in een revolutionnaire bende, een „revolutionnaire landsknechtendom“.

In het derde deel, dat de angstwekkende woorden boven zich heeft staan: de nieuwe verdeling der wereld, wordt dan de buitenlandsche politiek van het Derde Rijk onder de loupe genomen. Er zouden strevingen zijn om via de verdeling van Europa in invloedssferen te geraken tot een nieuwe verdeling van de geheele wereld in zulke invloedssferen en daardoor tot heerschappij van Duitschland over de geheele wereld. De schrijver is hier buitengewoon interessant. Engeland is volgens de Nazi's de „witte man, die den last niet meer dragen kan“, Frankrijk sterft uit en zal verdeeld worden tusschen Italië en Duitschland: was Lyon vroeger geen Duitse handelsstad?

Duitschland zal zich omringen door een stoet van half-onafhankelijke volgelingen (Tsjecho-Slowakije en Polen zijn hiervan een „lichtend“ voorbeeld), en tenslotte zal de geheele wereld buigen voor het Duitse genie.

En dat dergelijke fantastische plannen wellicht aan de buitenlandsche politiek ten grondslag liggen, wordt door den auteur uit de geschiedenis van het Derde Rijk bewezen. Duitschland had in den weg van onderhandelingen alles kunnen verkrijgen, maar het koos den weg van geweld. Het liep weg uit den Volkenbond, annexeerde Oostenrijk, wilde geen vrede met Polen, enz. enz., de oplossing in Europeeschen geest werd moedwillig afgewezen.

Wij willen nu in de vierde plaats komen tot een beoordeeling van dit boek. En daarin willen we uitspreken, dat ieder, die kan, van dit boek kennis moet nemen.

In de eerste plaats, omdat dit boek de werkelijkheid laat zien. Ik noem maar het feit, dat in dit boek de uitzonderlijke genialiteit van Hitler erkend wordt. Meestal lacht men om dezen man, maar Rauschning laat zien, dat we in hem met een groot man te doen hebben. Men kan dat betreuren, of niet, het is zoo. De Antichrist zal ook groot zijn! En we doen beter de waarheid onder oogen te zien dan ons te vleien met de gedachte: het zal zoo'n vaart wel niet loopen. En ik noem maar het feit, dat Rauschning open oog heeft voor het goede, dat Hitler tot stand gebracht heeft. Ware er niet die achtergrond van wereldhegemonie-strevingen, dan zou hij tot Praag achter Hitler gestaan hebben! Ook achter de totale mobilisatie, de blokkade dwingt immers daartoe. En zoo kunnen we meer noemen; ja, hier wordt ons de werkelijkheid voor oogen gesteld.

In de tweede plaats: hier worden ons de wortels geteekend van het nationaal-socialisme. Dat is niet orde, discipline enz. Orde in het nationaal-socialisme is gansch iets anders dan de orde, die Christenen voorstaan. En dat geldt van alle nationaal-socialistische „waarden“. Duidelijk kan ons worden, hoezeer alle bestrijders van het nationaal-socialisme gelijk gehad hebben, die het op één lijn stelden met het bolsjewisme. Het bondgenootschap met Rusland is maar niet toeval, het zijn vrienden, die elkaar gehaat hebben om wat eigenlijk futiliteiten waren.

In de derde plaats: we krijgen een juist blik in den nood van de wereld. Die nood is niet het verloren gaan van onze rust, van de humaniteit, van den achteruitgang van de cultuur, de nood is, dat het nationaal-socialisme de consequenties trekt van de leeringen van vroeger. Verzwakking van het Oude Testament moet voeren tot verzwakking van het Nieuwe Testament en tot wegdoen van den Bijbel. Het losmaken van de ethiek van het Woord Gods tot het ondergraven van alle ethische waarden. Het regeren om macht te hebben moet voeren tot de consequente theorieën van de radicale Nazi's. En met angst in het hart denken we aan de vele Nieuwe Testamentjes, die in onze kerken liggen, aan de vele zoogenaamd-gemiddelde theorieën, die in ons land gepredikt worden: moeten we daarmee het nationaal-socialisme tegenhouden? Wordt het in ons land niet op allerlei wijzen bevorderd, in de kerk, door filosofen, door theologen, door den man van de straat en misshien wordt het door al die menschen en stroomingen nog heel wat meer bevorderd dan door de N. S. B.

In de vierde plaats: we kunnen leeren — en helaas, hier stelt Rauschning teleur, al heeft hij het over Christelijke waarden enz. — dat in dezen grooten nood alleen het vertrouwen op God en het wandelen naar Gods Woord uitkomst brengen kan. Geen lapmiddeltjes kunnen hier baten. Ik kan niet beoordeelen, of de buitenlandsche politiek van Hitler werkelijk gedragen wordt door de gedachte van de wereldhegemonie, ik kan ook niet beoordeelen, of Hitler inderdaad heel zijn wereldbeschouwing maar als masker draagt, maar ook al zou Rauschning hierin ongelijk hebben, hij is en

blijft een afvallige! Zie boven... het nationaal-socialisme werkt met een totaal-verkeerde wereldbeschouwing en heeft daardoor ontzaglijk-daemonische krachten in den mensch wakker gemaakt. Wie kan die krachten keeren?

Bij goedvinden van den onzen-in-dit-opzicht-zeer-welwillenden-redacteur hoop ik een artikel te kunnen schrijven over een geheel ander actueel boek: Europa und die Seele des Ostens. In dat boek wordt de redding uit den nood alleen verwacht van het opleven der religie.

De redding kan alleen komen van het terugkeeren tot de WARE religie, tot het wandelen naar Gods Woord in het geloof in den Heere Jezus Christus. Tegenover zoo grooten nood passen heel groote middelen: het totale wandelen naar Gods geboden.

Rauschning's boek is soms een illustratie van Openbaringen. Het wijst heen naar den Antichrist, die zeker komen zal. Moge de Heere onze God, Die regeert, ons en velen met ons, brengen tot den dienst van Hem, naar lichaam en ziel, totaal. Totale mobilisatie! Den ganschen Christen in dien oorlog, die duren moet tot aan de wederkomst. En dan: er blijft een rust over voor het volk van God. De rust van het herwonnen Paradijs, door Jezus Christus, onzen Heer, den Koning der Koningen.

M.

M. Vr.

INTER NOS.

PAPE - de Afscheiding - JANSSEN.

II.

De verdrongen vraag.

Reeds spoedig laat Scholte de gezangen weer na: Pape meldt aan Janssen:

Heusden, de 5e Sept. 1833.

„... Ik heb na veel zoekens eindelijk het besluit der Zuid-Hollandsche Synode betrekkelijk de invoering der gezangen gevonden... [Het is, of diende, in elk geval te worden opgenomen in de notulenboeken van alle Brabantse kerken.]

„Regt verdrietig is het mij gedurig te vernemen, dat Ds Scholte de gezangen volstrektelijk niet meer laat zingen, zooals de predikant van Aalburg, Van Veen, gisteren dat nog verhaalde; regt onaangenaam is het mij, het Klassikaal Bestuur slaphoud, losheid, onverschilligheid ten laste te hooren leggen, en als men van het Kl. Bestuur spreekt, dan noemt men in zijn gedachten den naam van den scriba... [Inderdaad! Pape, en niet de praeses Van Spall, was de spil der classis.]

„Ik zeg UEd. hartelijk dank voor de gunstige tijding voor mijn neef benoemd te Sprang. Aan UEd. is hij gedurende zijne studie (200 jaarlijks verplicht geweest, aan UEd. zal hij zijne benoeming te danken hebben; aangenaam, dubbel aangenaam is het mij er te kunnen bijvoegen: En hij zal ook UEd. deswege dankbaar, blijvend dankbaar zijn!“

In het najaar van 1833 doet Ds G. F. Gezelle Meerburg zijn intrede te Almkerk, en na veel tegenwerking („Er schijnt een nauwe vriendschap tusschen Scholte en Van Rhee te bestaan“ (Pape, 20 Dec. '33 aan de class. Middelburg) ontvangt „de blomzoete Van Rhee“ approbatie op zijn beroep naar Veen. Zijn intrede aldaar op 13 Juli '34 was „geruchtmakend“, o.m. omdat hij, na onverstaanbaar zacht het verplichte gezangers te hebben voorgelezen, op het gezangboek ging zitten.

Zoowel Scholte als Gezelle Meerburg geraken in het voorjaar van 1834 reeds in geding met het Classicaal Bestuur.

Scholte vanwege een verkiezingskwestie¹⁾, Pape schrijft 29 April:

„Ons Bestuur heeft Ds Scholte aangeklaagd bij het Prov. K. Bestuur van Noord-Brabant, wegens miskenning der bestaande Reglementen, en verguizing der Klassikale autoriteit, doch Z.Eerw. gaat voort om ook geen enkel gezang meer te laten zingen; van dit vergrijp heb ik alleen melding gemaakt in een confidentieel rapport, als bijlage tot de tabel der kerkvisitatie, of er vanwege ons Prov. K. Best. desaan gaande eenig voorstel zal worden gedaan, dat aanleiding tot eenige algemeene maatregelen zoude kunnen geven.“

Ofschoon Scholte dus reeds meer dan een half jaar geen gezangen liet zingen, heeft men „om redenen van gewicht“ (visitatie-rapport, Arch. van Heusden) het nog niet gewaagd, om de kracht van het, als een Phoenix uit zijn asch verreezen, besluit van Breda op hem te beproeven.

Meerburg's eerste vergrijp was het nalaten der vier (!) Avondmaalsvragen, welke noch hij, noch Van Rhee, noch wij in de kerkelijke archieven konden vinden.

„Gisteren (Pape, 29 April '34) ontving ik van den burgemeester van Almkerk een missive, in-

houdende dat Ds Meerburg Snarenberg [de scriba noemt hem ook wel eens Smeenburg!] in weerwil van zijn verzoek, ook nu wederom de 3 vragen voor de Avondmaalsviering niet heeft gelieven voor te stellen. UEd. ziet, dat gemelde predikant getrouw de voetstappen volgt van Ds Scholte, op wiens aanbeveling hij te Almkerk beroepen is. Waarlijk in al de jaren dat ik scriba ben, heb ik zooveel moeite niet gehad, als sedert de komst van Scholte cum suis. Macalister, die 1.1. Zondag voor mij predikte, ging uit nieuwsgierigheid hem des middags hooren. Bij zijne terugkomst vroeg ik hem zijne opinie. Gewaand en rediten, maar bovenal verdediging van Davids vloekpsalmen, hetwelk hij in deze dagen, dus drukte hij zich uit, bijzonder gewichtig oordeelt. Hij predikte over: „Gij zult niet doodslaan“ meldde mij mijn Bommelsche vriend.“

Den 17en Mei een paar dagen te laat, want De Cock was den 14en Mei in Den Haag op audiëntie, nà het bezoek te Doeveren, rapporteert Pape: „Bij Ds Scholte te Doeveren zijn thans gelogeed De Cock, Pred. te Utrum, en Kohlbrugge; wat of deze Triple Alliantie zal uitvoeren, zal de tijd leeren [hun wegen liepen spoedig wonderlijk uiteen naar Amerika, Duitschland en „het vaderland daarboven“], zeker is het, dat de gisting in deze streken hand over hand toeneemt, en hedenmorgen kwam mij een boer van Aalburg waarschuwen, om mij toch niet tegen des Heeren werk (gelijk hij het noemde) te verzetten.“

Janssen, door Pape's dateering misleid, beoordeelt het samentreffen aldus (22 Mei):

„Daar de Gereformeerde Ultramontanen thans zoo roerig zijn is het niet te verwonderen, dat De Cock, die hier in Den Haag bij den Koning en Minister geen heul gevonden heeft, bij Scholte en Kohlbrugge twist is gaan zoeken. Ik vrees de mannen niet, wanneer onze kerkbesturen algemeen behoorlijk handelen, dat is: gevoelens en spreekwijze vrij latende, de goede orde en de stipte opvolging der kerkelijke verordeningen... handhaven, nooit door halve maar door heele maatregelen.“

Deze laatste woorden bevatten critiek op het beleid van het Class. Bestuur, dat „eene halve maatregel“ nam, terwijl het door een heele Van Rhee had kunnen weren; men vindt ze ook weer terug in de critiek van Donker Curtius, president van de Haagsche Synode, Nieuwold, vice-president, en prof. Pareau op de handelwijze der Synode, toen deze vergadering de afzetting van De Cock ongeldig verklaarde en hem nog 6 maanden bedenktijd gaf.

Deze Synode zond tevens een vermaning aan alle predikanten om „zich met bedachtzaamheid te onthouden van alles wat de zuiverheid hunner belijdenis en Evangelieprediking eenigszins in verdenking zou kunnen brengen“, — waarop Scholte, volgens den burgemeester van Sleuwijk (4 Sept. 1834) „voor 14 dagen, op zekeren Woensdag, openbare godsdienst heeft gehouden, tot behandeling der missive van de Synode, welke missive hij voor de gemeente heeft uitgeplozen, en daarbij zich van lasterlijke uitdrukkingen bediend; — deze openbare voortzettingen mogen wij niet langer werkeloos aanzien, en het Classikaal Bestuur heeft 3 leden benoemd om op de plaats zelve Ds Scholte te verhooren wegens voorgeschrevene punten.“ [o.m. nu ook het Gezangen-verzuim.]

Scholte's prediking te Utrum leidt dan tot zijn overhaaste schorsing. Pape schrijft, 29 October '34, aan Janssen:

„Gisteren hadden wij vergadering, toen voorgegisteren en eergisteren de ministeriële kennisgevingen en bijlagen kwamen. Het resultaat is in bijgaande missive vervat, eenstemmig hebben wij Scholte geschorst, en er is een commissie (Pape, Suringar?, van Veen) benoemd, om tegen Woensdag aanstaande hem te hooren... Daar de aanklacht niet van den Ring Heusden, maar van het Departement is gekomen, verzoekt Pape inlichtingen, aan wie Scholte's eventuele antwoorden moeten worden gezonden, en vervolgt:

„Ik ben moede van het schrijven over dien dwazen jongen man.

„Aan de burgemeesters zijner dorpen heb ik, met kennisgeving zijner schorsing, mij gericht om maatregelen voor de openbare godsdienstige rust en veiligheid der predikanten bij de waarneming van den godsdienst, want wat te Utrum is voorgevallen, kan ook hier gebeuren, en wat is niet van Religieuze dwepenij te vreezen...“

„Wat nader merkwaardigs voorvalt zal ik UEd. melden. De procedure die ons Bestuur tegen hem heeft, wordt buitendien voortgezet, en het een zal zoowel als het andere zijne afzetting kunnen tengevolge hebben.

„Vergeef schrift, want de tijd ontbreekt tot ordelijke letter.“

Janssen (1 Nov.) vernam dit eenparig besluit „met veel genoegen. Zulks was ook zeer aangenaam aan den Minister en de Synodale Commissie“, en wat het doorzenden van Scholte's verweer betreft, och, dat is immers overbodig, want:

„Een eigenlijk klager bestaat er niet, maar het kerkbestuur ontvangt van hoogerhand officiële stukken, legale proces-verbalen, die stellige bevelen der schuld medebrengen, en alleen zouden kunnen verzwakt worden door onwraakbare ge-

tuigen voeren van ge... der be... Moch... heden i... getuige... „maar... kan he... op gro... bewijs... De C... het ei... den tes... nannet... het N... meen... burger... reeds... de Rir... maar... Koning... Scho... pastori... (eigend... feeten... Gender... te Heu... van D... Doever... Hun... gesche... „De K... den H... piele... Hervor... nemen... geweld... kunstg... dersche... Donk... vraagd... Prov... zel, er... benoem... Ministe... zicht v... pastori... door e... schap... admini... de goe... en kor... Dit a... er o.m... „De... stuur v... Scholte... te ver... Op c... gedach... dood t... e.s., di... Ned. H... bewijs... hun l... Doodes... De b... heeft... vangen... Genera... nadere...

„Am... „Met... het go... den sca... en besl... dan oc... Met he... het lu... komt e... sikaal... kerkera... „Ma... van he... bant... koud... Van E... bestuur... geschre... te wek... „Moc... lijk en... „Daa... dent va... fermer... Van... 11 Jun... men te... lidenis... voor u... drager... ken in... loofsbe... handh... wijzen... ik in... Ja, h...

de scriba
in weerwil
de 3 vragen
fi gelieven
e predikant
Ds Scholte,
beroepen is.
ben, heb ik
de komst
l. Zondag
igheid hem
st vroeg ik
a, maar bo-
almen, hei-
ij zich uit,
dikte over:
ja Bommel-

at, want De
op audiën-
teert Pape:
is gelogerd
ge, wat of
al de tijd
derlijk uit-
t vaderland
ing in deze
denmorgen
arschuwen,
k gelijk hij

leid, beoor-
anen thans
ren, dat De
Koning en
bij Scholte
ik vrees de
n algemeen
en spreek-
e stiple op-
a... hand-
e le maat-

iek op het
ne halve
e le Van
e ook weer
s, president
vice-presi-
je der Sy-
ing van De
6 maanden

aning aan
hizaamheid
id hunner
ins in ver-
op Scholte,
ijk 4 Sept.
sdag, open-
behandeling
ive hij voor
bij zich van
deze open-
iger werke-
ur heeft 3
Ds Scholte
e punten."

lan tot zijn
29 October

toen voor-
le kennis-
staat is in
hebben wij
issie (Pape,
gen Woens-
aar de aan-
ar van het
ape inlich-
antwoorden

over dien

en heb ik,
gerigt om
nstige rust
vaarneming
in is voor-
wat is niet

zal ik UEd.
tegen hem
n het een-
ing kunnen

kt tot orde-

rig besluit
teer aange-
le Commis-
holte's ver-
odig, want:
t, maar het
d officiële
stellige be-
een zouden
akbare ge-

tuigen van den kant des beschuldigen aan te voeren; want zijne ontkenning op zichzelf kan van geene kracht zijn tegen zoodanige verhalen der bevoegde autoriteit."

Mocht het kerkbestuur twifelen aan bijzonderheden in het proces-verbaal, dan kan het Scholte's getuigen in Groningen een verhoor laten afnemen, „maar komen zoodanige twifelingen niet voor, dan kan hetzelfde uitspraak van het kerkbestuur doen op grond der officiële stukken, die als volkomen bewijs gelden."

De Gendersche predikant wacht maar niet op het eind dezer „procedure", doch scheidt zich den ten November 1834, met zijn gemeente (op 6 mannelijke en 2 vrouwelijke lidmaten na) af „van het Ned. Herv. Kerkbestuur". De kerkegoederen meenen zij te zullen behouden, doch op bevel der burgerlijke overheid moeten zij den eersten Zondag reeds de kerkgebouwen te D. en G. afstaan aan de Ringpredikanten, dit doen zij onderworpen, maar zenden aanstonds een (te) request aan den Koning.

Scholte e.s. zijn nu nog in het bezit van de pastorie te Doeveren, kerkfondsen van D. en G. eigendomsbewijzen van landerijen, obligaties, effecten en contanten, welke deels in de kerk te Genderen, deels bij den vrederechter Jan Vroede te Heusden worden bewaard, en diaconiefondsen van D. en G. Genderen was een rijke gemeente, Doeveren niet.

Hun recht op hun goederen handhaven de Afgescheidenen met een beroep op het feit dat zij „De Kerk" zijn (met verwijs naar het verleden: den Hervormingstijd etc.). Maar juist de principiële vraag „Wat is de Kerk?" wenscht men van Hervormde zijde allerminst in behandeling te nemen. De Ned. Herv. Kerk ontduikt met list en geweld een principiële debat en past aanstonds kunstgrepen toe, om zich in het bezit der Gendersche goederen te stellen.

Donker Curtius, door Van Spall om raad gevraagd, acht het (7 Nov.) daartoe noodig, dat het Prov. Kerkbestuur Scholte en zijn kerkeraad afzet, er kan dan een nieuwe kerkeraad worden benoemd, een predikant worden beroepen en „de Minister zal voorts, door het Kollegie van Toezicht wel order stellen op het doen ruimen der pastorie, (welke geen dag bewoond kan worden door een predikant, die niet tot ons kerkgenootschap behoort), gelijk ook op het overgaan der administratie en de kerkegoederen in handen van de goedgezinden. Zoo loopt de zaak doodeenvoudig en kort af."

Dit advies stuurt hij ter inzage naar Janssen, die er o.m. bij aantekent:

„De vergadering van het Provinciaal Kerkbestuur vordert te meer spoed, daar de afzetting van Scholte noodig is, om de ontruiming der pastorie te verzekeren."

Op deze wijze tracht de Ned. Herv. Kerk alle gedachtenwisseling en uitspraak over „De Kerk" dood te drukken; zij verleent straks aan Scholte e.s., die „Kerk" zijnde en blijvende, zich van het Ned. Herv. Genootschap hebben afgescheiden, een lewigs-van-afzetting, en meent daarna recht op hun kerkegoederen te kunnen uitoefenen!... Doodeenvoudig...

De brieven, die Pape in deze weken geschreven heeft, moeten elders bewaard zijn, doch we ontvangen door een episteltje van den Secretaris-Generaal aan den President der Synode enkele nadere inlichtingen:

's Hage, den 8 November 1834.

„Amicissime!

„Met het Classikaal Bestuur van Heusden zal het goed gaan, door het beleid en den moed van den scriba Pape: Van Spall echter had opwekking en bestuur noodig, waartoe uw brief best was, die dan ook door mij met een P. S. verzonden is. Met het aanstellen van een nieuwen kerkeraad zal het lui gaan (er zijn geen menschen voor!); dat komt er dan ook niet zeer op aan, want het Classikaal Bestuur kan intusschen alles doen, wat des kerkeraads is, ook beroep." (!)

„Maar ik ben niet gerust omtrent de houding van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Brabant; er zijn daaronder, die vreezen zich aan koud water te branden. — Aan den predikant Van Heusden (President van het Prov. Kerkbestuur, predikant te Hilvarenbeek) heb ik gister geschreven om zoo mogelijk zijn veerkracht op te wekken.

„Moorrees houdt zich goed en heeft zich openlijk en rond tegen Scholte verklaard.

„Daar ontving ik een brief van Hendriks (President van het Prov. Kerkbestuur te Groningen) (een former man dan Van Heusden)".

Van Heusden was een „middenman". Hij schreef 11 Juni 1835 aan Janssen: Ik heb „uit vreeze dat men te verre zoude gaan", in verzet tegen de belijdenis, zonder mijn naam, niet omdat ik er niet voor uit wilde komen, maar om geen vlaggendrager te willen schijnen, een boekje „laten drukken in 1825: Een woord over het gebruik van geloofsbelijdenissen, waarin ik bij een gematigde handhaving derzelver nut heb krachten aan te wijzen. Door de onrust in onze kerk ontstaan, ben ik in dat gevoelen bevestigd."

Ja, het Classikaal Bestuur in de stad van Voetius

hield zich wel goed: het verzwaarde 7 Nov. de schorsing, en eischte meteen de goederen op! Nog doodeenvoudiger...

En het Provinciaal Kerkbestuur? Vreesst zich inderdaad te branden: Van Heusden aan Janssen, 30 November:

„Wij hebben er ons op toegelegd, om met bedachtzaamheid te handelen, naardien men zegt, dat Scholte op zijne luimen legt, of hij op onze handelwijze niet iets zou te berispen hebben om in zijne schoottjes een groot lawijt te maken, en het aan zijn sekte te doen voorkomen, alsof hij een martelaar der waarheid is." — Vrees voor Scholte...

Toch moest en zou hij worden afgezet, want met een honende „vergissing" doceert Donker Curtius (15 Nov.):

„Nu Scholte e.s. zegt dat zij zich niet afscheiden van de kerk, maar wel van het kerkbestuur en aan dit bestuur alle gehoorzaamheid opzeggen, verklaren zij zich in staat van rebellie en moet dus Scholte en zijn kerkeraad worden afgezet. Wie dat niet inziend is blind, en wie dat niet aandurft, moet geen lid van een kerkbestuur zijn."

Schoorvoetend zet het Prov. Kerkbestuur dus Scholte af, en... krijgt hier de gevreesde blaren van! — Want de afgezette wijst er hen met klem en cursiveeringen op, dat hij, steeds nog lid der Kerk! toch sinds geruimen tijd reeds geen lid meer was van hun Hervormd Genootschap:

„Indien gij, mijne Heeren! niet gedeeltelijk maar geheel onze acte van afscheiding gelezen en aangehaald hadt, dan zoudt gij zeker zulk een besluit niet hebben gemaakt. Staat er niet duidelijk genoeg in de acte van afscheiding te lezen, dat de Gemeente verklaart, dat wij niet langer onder uw bestuur willen leven, en met hen die er zich aan onderwerpen in kerkelijke gemeenschap verkeerden, maar ons houdende aan Gods Woord en de daarmede in alles overeenkomende formulieren van eenigheid, als Gereformeerde Gemeente van hen afscheiden?"

W.

K. B.

1) Zie Keizer, „De Afscheiding", pag. 426.

2) a.w., pag. 396.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Van een onverplicht en ongevraagd Advies.

Er is nog al eenig gerucht geweest om den Leidraad der derde Hoofdingspectie van het Lager Onderwijs in ons land. Men herinnert zich, dat o.a. „De Standaard" van deze activiteit weinig gediend was en bevoegdheids-overschrijding signaleerde.

Ons blad vroeg aandacht voor de principiële positiekeuze, die op den achtergrond schemerde van de daar ten beste gegeven beschouwingen over het vak Nederlandsche Taal.¹⁾

Thans zag een vervolg het licht: voor de vakken Geschiedenis en Aardrijkskunde. Zooals billijk en nuttig is, laat de Redactie aan haar opmerkingen over begrenzing en verdeling der leerstof voorafgaan een „doelstelling", gevolgd door een korte toelichting.

Zelf besefte ze echter, dat ze hiermede delicate quaesties raakte. Althans het Voorwoord verklaart: „De doelstelling voor deze vakken (bedoeld is: de hier aangegeven doelstelling, D.) zal niet een ieder bevredigen, kan dit ook niet, omdat zij (bedoeld is: de doelstelling in het algemeen, D.) zeer nauw samenhangt met de richting der school. Wat wij geven is het algemene, dat voor iedere school aangevuld moet worden met datgene, wat de grootste waarde aan het vak geeft in verband met de richting."

Als we de laatste zinsnede lezen met de aandacht waarop ze recht heeft, komen we voor de vraag te staan of iedere school van bepaalde kleur deze doelstelling moet aanvullen met wat ze in volstrekten zin als het meest waardevolle voor dit vak beschouwt, dan wel met wat ze in principeel opzicht het belangrijkste acht.

Vermoedelijk is niet het eerste bedoeld. Anders was immers duidelijk uitgesproken, dat een school voor een bepaalde richting moet hebben gekozen om het onderwijs in vakken als Geschiedenis en Aardrijkskunde zijn volle waarde te geven. En tegelijkertijd: dat de Inspectie geen doelstelling geven kan, omdat ze zwijgen moet over wat in absolute zin het onderwijs zijn diepste waarde schenkt.

Dat dit echter niet de bedoeling der Redactie is, blijkt duidelijk, als ze op pag. 6 belooft: „We ontkomen... niet aan de beoordeling van de personen en hun daden. Het zedelijk gevoel en de sociale zin der kinderen doet hen naar ons oordeel vragen. Hier liggen voetangels en klemmen, waarvan het aantal vermeerdert met de richtingsverschillen, die men in zijn klasse vertegenwoordigd weet. Het radicalisme, dat aan kinderen elgen is, vraagt van den onderwijzer een grote voorzichtigheid in de keuze van zijn woorden."

De strekking is overduidelijk: nu die naieve, radicale kinderen naar zooiets als een zedelijk

oordeel vragen, nu zijn we wel gedwongen dat doornig pad te betreden, te kwistiger met voetangels en klemmen bezaaid, naarmate de pluimage van de bevolking eener openbare school bonter is.

Hier is aan het woord de welbekende geest van het voorzichtig-neutrale, niet „Christelijk-humanistische", onderwijs.

Maar er zijn — ook in de derde Hoofdingspectie — andere scholen, die geen voetangels duchten, als ze het licht van Gods Woord laten schijnen over de gedragingen der menschen. Voor welke de vreeze des Heeren het beginsel ook der historische wijsheid is, voor welke het een vreugde, ja levensbeginsel is te spreken over het werk Gods in de geschiedenis van ons land en van de menscheid, over menschelijke zonde en over gehoorzaamheid aan den God des Verbonds.

Als de Leidraad echter iedere school ten doel meent te mogen stellen „het ontwikkelen van het zedelijk bewustzijn van den leerling", miskent of negeert hij, ten spijt van de beste bedoelingen, het eigen karakter der Christelijke school.

Eén ding heeft deze Hoofdingspectie duidelijk aangetoond: dat deze materie voor haar taboe moet blijven. Men draagt nu eenmaal over het doel van het geschiedenis-onderwijs — over de Aardrijkskunde ware ook een en ander op te merken²⁾ — geen beschouwingen van eenige draagwijdte voor zonder de neutraliteit te verbreken. Het is hier, dat „voetangels en klemmen" liggen. Althans voor wie nog altoos in de verbeelding verkeert, dat het Christelijke van ons onderwijs bestaat in uitbreiding van een „algemeen" menu met eenige bijzondere gerechten.

Geen schoolstrijd meer: Juist nu!

K.

D.

1) Zie „De Reformatie" van 17 Febr. 1939.

2) Men legge naast de „doelstelling" van deze inspectie de voortreffelijke bijdrage van Dr. A. van Deursen in het Leerplan voor organisch onderwijs op de Christelijke School, door H. Dam, Kampen, 1937, pag. 77 en volgende.

DE PERSSCHOUWING

„Geref. Jongelingsblad".

De buitengewone drukte, die de indeeling van deze werkweek meebrengt, en voor de drukkerij, en voor de redactie, maakt verklaarbaar, dat we enkele opmerkingen aangaande het „Jongelingsblad" uitstellen tot volgende week. In afwachting daarvan willen we toch aan volgende punten aandacht geven.

a. In „De Bazuin" schreef prof. dr. K. Dijk het volgende:

In „Bouwen en Bewaren", het bekende orgaan van onze M.V., geeft Ds J. G. Feenstra schetsen over de Geloofsleer, en in een schets over de Kerk sprak hij in een enkelen regel zijn mening uit, dat de leer van de pluriformiteit der Kerk, geen steun vindt in de H. Schrift en met haar in strijd is. Deze voorlichting deed „Credo" de noodklok luiden; de M.V. werden zelfs gewaarschuwd voor zo'n „voorlichter"; Ds F. kan, althans op dit punt, niet als leidman vertrouwd worden, en... ach, de polemiek is, ondanks de schoone resolutie van de Synode, weer in vollen gang op een manier, die den vrede dreigt kapot te maken. Ik zal hierover niet veel zeggen. Het is mij een raadsel, waarom op deze wijze moet gevochten worden, en waarom Ds F. door „Credo" zoo is aangevallen. Hij weet wel, dat ik 'niet met hem eens ben, maar we kunnen toch met elkaar van meening verschillen, zonder dat we elkaar met ongemotiveerde scherpte het vertrouwen opzeggen?

Er is een ander punt, waarover ik 'n paar dingen wil opmerken.

In deze polemiek is ons jeugdwerk in het debat betrokken.

Op de leiding van dat werk worden aanmerkingen gemaakt, en ik hoorde reeds vragen hoe het nu met onze M.V. moet gaan.

Laat ik de vragers mogen geruststellen.

Er behoeft bij niemand vrees te bestaan, dat onze Gereformeerde bonden in ongereformeerde wateren zijn verzeild geraakt, en wat het punt in kwestie betreft, het enkele zinnetje van Ds F., die voor de bewaring van onze Gereformeerde belijdenis altijd dapper gestreden en in z'n boeken bevesten heeft de rechte lijn te willen volgen, vertolkt een meening, die in onze kringen voorgestaan wordt en ernstige bestudeering verdient.

Prof. dr. V. Hepp gaf hierop een soort van antwoord, dat zich kenmerkte, neen, niet door zakelijke weerlegging, doch door dit tweerlei:

1. de schrijver van dit artikel werd aangeduid als „de Bazuin-polemist". Niet als prof. dr. K. Dijk, niet als „de voorzitter van den bond van jongelingsverenigingen op gereformeerden grondslag";

2. deze „Bazuin-polemist" werd voorts „beantwoord" met de vraag, of hij wel aan het „Jongelingsblad" dacht, en, waarom hij dan daar niet tegen opponeerde? De redactie van het „Jongelingsblad", die door den „Credo-polemist" nog pas geprezen is om haar op-haar-quivive-zijn, moge inmiddels zien, hoe de bondsvoorzitter dit verstaat. Deze laatste opmerking is ditmaal van den „Reformatie-polemist", om in den stijl van prof. Hepp te spreken.

b. Naar aanleiding van een en ander schreef dr. K. Sietema in „Geref. Tijdschrift":